

massa-onderzoek terdege rekening moeten worden gehouden.

Het beoordelen van de uitstrijkjes. Door het tekort aan geoefend personeel was de laboratorium-capaciteit voor een massa-onderzoek ontoereikend; deze kon echter tijdens de ontwikkeling van het programma worden opgevoerd. Het systeem dat gebruik maakte van postverbindingen met regionale laboratoria bleek alleszins te voldoen. Ten aanzien van de cytotechnici bleek er nog een probleem te rijzen: hun status. Opleiding in de cytodagnostiek mag hen niet doen vervreemden van het algemene laboratoriumwerk en een mogelijkheid om promotie te maken moet open blijven.

De documentatie, de administratie en het oproepsysteem voor het onderzoek. Teneinde de vrouwen tegen de gevolgen van het cervixcinoom te beschermen is periodiek herhaald cytodagnostisch onderzoek noodzakelijk. In dit opzicht — bij het oproepen voor herhaling — bleken de voorzieningen tekort te schieten. Alras rees de vraag aan wie de verantwoordelijkheid hiervoor te delegeren. Schriftelijk oproepen betekenden te Manchester voor de PTT het bezorgen van 215.000 brieven per jaar. Bovendien blijkt een schriftelijke oproep in het algemeen weinig invloed uit te oefenen wanneer men in actie moet komen. Men meende dat de verantwoordelijkheid zou moeten berusten bij de GP, die het kaartstelsel van zijn patiënten beheert. In dat geval zou hij echter moeten worden geholpen met hulpkrachten, outillage en beschikbare tijd; tevens diende hij voor dit werk afzonderlijk te worden gehonoreerd.

Conclusies. De houding van de artsen tegenover deze vorm van preventie dient te worden herzien willen zij de vitale rol kunnen spelen vrouwen ertoe te bewegen een uitstrijkje te laten maken.

De voorlichting van de vrouwen van de „bedreigde” leeftijdsklasse dient rekening te houden met het socio-economische en het ontwikkelingspeil. Van de ervaring die in andere sectoren van de preventieve geneeskunde is opgedaan moet gebruik worden gemaakt.

Het programma kan niet beperkt blijven tot de huisartspraktijk. Daarnaast zullen de poliklinieken een taak moeten vervullen en wel in die gevallen waarbij de vrouwen voor het maken van een uitstrijkje liever niet hun GP bezoeken en verder in die gevallen waarbij om andere reden poliklinisch een vaginaal onderzoek wordt verricht. In dit opzicht verdient de rol van de FPA-bureaus de aandacht, zowel ten aanzien van hun positie als ten aanzien van de vergoedingen voor dit werk.

De waarde die deze vorm van onderzoek heeft voor het ontdekken van andere afwijkingen dan kanker of voorstadia van kanker dient een grotere nadruk te krijgen.

De opleiding van een adequaat aantal cytotechnici om de laboratoriumcapaciteit op peil te brengen is een zaak van urgentie. Het is evenzo belangrijk dat hun positie wordt geregeld teneinde hun een vaste betrekking aan te kunnen bieden en/of een mogelijkheid om op ander werk over te schakelen in het geval de eerste grote golf is verwerkt of andere methoden van onderzoek de cytologie vervangen.

De uitslagen met data dienen zodanig te worden geadministreerd, dat op regelmatige tijdstippen een overzicht over het programma mogelijk is en men verzekerd kan zijn van het functioneren van een feilloos oproepsysteem.

J. J. Rombach

Het lezen waard

In het boekje „Een zachte dood” (uitgeverij C. de Boer Jr., Hilversum, 1965, 126 bladzijden, prijs f 6,90) vertelt de schrijfster Simone de Beauvoir hoe haar achtenzeventigjarige moeder wegens een collum fractuur in een ziekenhuis moet worden opgenomen. Tijdens deze opname wordt een coloncarcinoom gevonden, waarvoor zij wordt geopereerd. Ondanks alle medische bemoeienissen komt de patiënte toch te overlijden. Het medisch-ethische vraagstuk hoe lang de arts voor het leven van de patiënte moet blijven vechten wordt in dit korte verhaal besproken, maar — uiteraard — niet opgelost.

Boekbesprekingen

K. H. Brandt. Virushepatitis. De Nederlandse Bibliotheek der Geneeskunde (4) Stafleu's Wetenschappelijke Uitgeversmaatschappij n.v., 1965; 74 bladzijden.

In dit vlot geschreven boekje bespreekt de schrijver op een heldere en overzichtelijke wijze, het ziektebeeld van de virushepatitis in al zijn facetten. Na een kort overzicht van de etiologie en de epidemiologie, waarbij vooral de verschillen tussen de hepatitis infectiosa en de serumhepatitis ter sprake komen, behandelt auteur het klinische beloop en de diagnostiek in de verschillende stadia. Hierbij wordt nader ingegaan op de bilirubine-stofwisseling en de betekenis van het urine- en faecesonderzoek, de enzymbepalingen en de serumtroebelingsreacties. In aansluiting hierop worden de afwijkend verloopende vormen zoals de anicterische, de geprotaherde en de cholestatische hepatitis alsmede de subacute en acute levernecrose beschreven.

In het hoofdstuk over de behandeling wordt vooral aandacht besteed aan het probleem van het mobilisatietijdstip. Schrijver meent dat strenge bedrust is geïndiceerd totdat de klinische toestand en de uitslag van het laboratoriumonderzoek op een klinisch en functioneel herstel wijzen. Vooral bij de oudere patiënten acht hij dit van stringent belang. Voorts adviseert hij om in een gezin met virushepatitis in elk geval de moeder gammaglobuline toe te dienen.

De therapeutische problemen bij de geprotaherde hepatitis, het coma hepaticum en de chronische hepatitis met overgang naar de cirrose worden apart besproken.

Tot slot wordt nog in het kort aandacht besteed aan de lupoid hepatitis en virushepatitis in de zwangerschap. Een literatuurlijst verwijst naar een aantal oorspronkelijke publicaties. Vanuit de tekst wordt helaas zelden naar oorspronkelijke literatuur verwezen.

Al met al een boekje dat aan de huisarts uitstekende informatie biedt en stellig kan worden aanbevolen.

C. R. P. Barneveld

Jim en Janet Frank Egleson: Ouders zonder partner. Een alpha-boek uitgegeven met steun van de N.V.S.H. door de Stichting Uitgeverij van deze vereniging, te 's-Gravenhage, 1965; 173 bladzijden, prijs f 8,90, voor leden van de N.V.S.H. f 7,25.

De auteurs verdiepen zich in dit boek in de problemen van alleenstaande ouders. Met name houden zij zich bezig met twee categorieën van deze groep: de gescheiden levende moeder en vader, en de bestorven moeder en vader; een derde groep, die van de ongehuwde moeder, komt niet aan bod. Het boek is ontstaan door de activiteiten van twee alleenstaande ouders in samenwerking met een ongetelde groep van lotgenoten en verscheidene deskundige adviseurs: kinderartsen, psychiaters, psychologen, maatschappelijk werkers, juristen en geestelijken. Dat de schrijvers zich van een dergelijke overvloedige en gevarieerde inbreng konden verzekeren is te danken aan het feit dat op typisch Amerikaanse wijze als een „social pressuregroup” in 1957 een vereniging voor alleenstaande ouders werd opgericht onder de klankvolle naam van „Parents without Partners” organisatie (P.W.P.).

Het resultaat van de ervaringen, opgedaan binnen deze P.W.P.-organisatie, is een soort van „spock” voor de alleenstaande ouder geworden. De auteurs hebben getracht een beschrijving te geven van de sociale, economische, maar vooral psychologische mechanismen die in werking treden wanneer door scheiding of sterfte een ouder alleen komt te staan: een soort handleiding voor „how to make the best out of the worst”. Dat men daarbij zeer aan de oppervlakte is gebleven en hier en daar niet boven damesbladniveau uitkomt, waarborgt de toegankelijkheid voor een brede massa. Het boek moet daarom gezien worden als geschreven voor de gemiddelde alleenstaande ouder. Ook wanneer men dit geschrift als zodanig onder de loep neemt is er een groot bezwaar aan te voeren. Het verzuimt namelijk een duidelijk principieel onderscheid te maken tussen